

Statistik om hjälpmedel 2024 och kostnader 2025

De vanligaste förskrivna hjälpmedlen under 2024 var hörapparater och rollatorer. Förskrivningen av medicintekniska, syn- och hörselhjälpmedel ökade under året, medan ortopediska hjälpmedel minskade något. Statistiken visar på vissa tolkningsproblem avseende de uppgifter som rör hjälpmedelsförskrivningar och brukare med förskrivning. Det finns även frågetecknen när det gäller möjligheterna för uppgiftslämnarna att leverera statistik gällande hjälpmedelskostnader.

Bakgrund

I tidigare rapporter om hjälpmedel har Socialstyrelsen redovisat indikatorer för att beskriva hjälpmedelsområdet (2015) samt förekomst av regionala skillnader (2016). Hjälpmedelsområdet belystes även i det regeringsuppdrag som utgör bakgrunden till denna återkommande statistikrapportering (2021).

Statistik för ett urval av hjälpmedel har publicerats i denna form vid tre tidigare tillfällen. Publiceringen 2024 innehöll dock inte uppgifter om kostnader relaterade till olika hjälpmedel.

När statistikuppgifter börjar att samlas in, eller då förändringar görs i en befintlig insamling, föreligger vanligtvis en startsträcka på flera år innan statistiken uppnår en rimlig kvalitet. Längden på startsträckan avgörs av flera olika faktorer men insamlingens omfattning och komplexitet har betydelse i sammanhanget. Socialstyrelsen har i de båda faktablad som tidigare publicerats, pekat på behovet av att göra statistiken mer enhetlig. I de senaste insamlingarna har vissa revideringar av datainsamlingen gjorts, men en del arbete återstår.

Definition av hjälpmedel

- Hjälpmedel för det dagliga livet: Individuellt utprovad produkt som syftar till att bibehålla eller öka aktivitet, delaktighet eller självständighet genom att kompensera en funktionsnedsättning.
- Hjälpmedel för vård och behandling: Förskriven medicinteknisk produkt som syftar till att kontrollera, bibehålla eller förbättra ett medicinskt tillstånd och som är avsedd att kunna användas utan hälso- och sjukvårdsutbildning

Källa: Socialstyrelsens termbank

Reviderad datainsamling

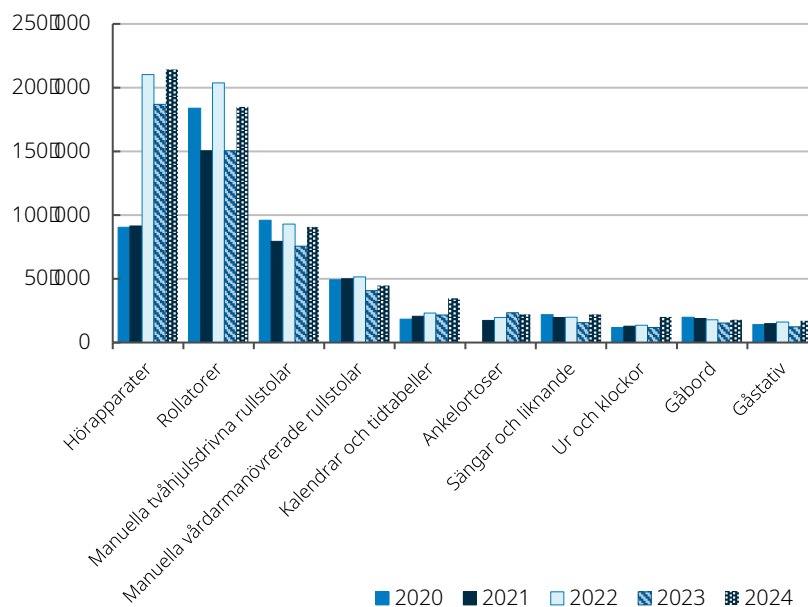
Data om hjälpmedel samlas in från fyra olika organisatoriska delar på regional och kommunal nivå; hjälpmedelscentraler, syncentraler, hörcentraler samt ortopediska verksamheter. En separat insamling avseende hjälpmedelskostnader görs vartannat år (ojämna statistikredovisningsår). Socialstyrelsen gör bedömningen att det fortfarande finns ett behov av att förtydliga datainsamlingen i syfte att på sikt öka kvaliteten på de insamlade uppgifterna. Efter övervägande har beslutats att koncentrera framtida datainsamlingar till helårsdata.

Även helårsdata kan beskrivas på olika sätt. Antal förskrivna hjälpmedel per år är till exempel något helt annat än det antal patienter som har fått hjälpmedel förskrivna. Även förskrivningar kan tolkas olika – det kan antingen handla om förskrivningstillfällen eller antal förskrivna enheter. I denna redovisning ligger fokus på antal förskrivna hjälpmedel. Uppgifter om patientvolymen redovisas samtidigt i tabellbilagan.

Resultat i korthet

Med tanke på att datainsamlingen har ändrats i flera delar och vid olika tidpunkter bör uppgifterna tolkas med viss försiktighet.

Figur 1. De tio mest förskrivna hjälpmedlen 2020–2024

Källa: Hjälpmedelsstatistik, Socialstyrelsen

I figuren framgår tydligt att rollator är ett mycket vanligt hjälpmedel samt att detta har legat i topp volymmässigt under flera år. Antalet förskrivna rollatorer uppgick år 2024 till 185 000 enheter. Ett ännu högre antal (214 000) kunde dock noteras avseende förskrivna hörapparater under 2024. När det gäller hörapparater ses dessutom en kraftig ökning under åren 2020–2024, vilket innebär mer än en fördubbling sedan startåret. Se tabellbilagan för mer detaljerad information, inklusive tabeller med möjlighet till filtrering.

Köns- och åldersfördelning bland brukare

Förskrivningen av olika hjälpmedelstyper varierar starkt med individernas ålder. När det gäller de hjälpmedel som förskrivs av hjälpmedelscentraler, vilka ofta utgörs av hjälpmedel för förflyttning, ökar antalet förskrivningar med stigande ålder. Mönstret är likartat för båda könen, dock sker betydligt fler förskrivningar till kvinnor jämfört med till män.

När det gäller hörselhjälpmedel är mönstret likartat det för förflyttningshjälpmedel, då stigande ålder innebär fler förskrivningar. Något fler män än kvinnor förskrevs hörselhjälpmedel år 2024, vilket gäller för de flesta åldersgrupper.

Förskrivningen av ortopediska hjälpmedel följer inte samma ålderskurva som ovan och majoriteten av dessa hjälpmedel förskrivs inte oftare till yngre eller äldre, utan till personer i ålderskategorin 18–64 år. Inga stora skillnader mellan könen har kunnat noteras.

För synhjälpmedel ses en ökning i högre åldrar och betydligt fler kvinnor än män förskrevs dessa hjälpmedel 2024 (se vidare tabell 3 i tabellbilagan).

Kostnader för hjälpmedel

Under ojämna år sker insamlingar av uppgifter om hjälpmedelskostnader för användarna. Kostnaderna avser den 1 februari och gäller ett urval av hjälpmedel. En insamling rör regionerna och avser a) kostnader för vuxna, och b) kostnader för barn (0–17 år). En ytterligare datainsamling görs i kommunerna, dock utan någon åldersindelning.

Hjälpmedel som avser barn och vuxnas behov förskrivs vanligen inom regionernas verksamheter medan hjälpmedel till äldre mestadels förskrivs inom kommunerna. Syn-, hörsel- och ortopedtekniska hjälpmedel förskrivs nästan uteslutande inom regionernas verksamheter oavsett personens ålder.

Insamlingen gäller avgiftsnivåer, avgiftens art (engångs-, abonnemangsavgift eller korttidshyra) om högkostnadsskydd tillämpas, samt eventuella reparationskostnader.

En kostnadspost som möjliggör en närmare granskning gäller avgifter för vuxna personer för ett antal olika hjälpmedel på regionnivå. Exempelvis tar två regioner ut avgift för manuell rullstol, och sju regioner ut avgift för eldriven dito. År 2024 varierade avgiftsnivån i det sistnämnda exemplet mellan 100 och 1 450 kronor i engångsavgift. Det hjälpmedel för vuxna där avgifter är vanligast gäller hörapparater, något som 15 regioner angivit. Avgifterna för hörapparaterna låg i intervallet 250-1 700 kronor, med ett medelvärde som uppgick till 870 kronor (bland de regioner som hade någon form av avgift). En handfull regioner har uppgivit att ingen avgift tas ut för hörapparater och ett fåtal regioner har inte besvarat frågan.

Få regioner avgiftsbelägger hjälpmedel för barn, med undantag för ortopediska skor, där majoriteten av regionerna använder avgift (se vidare tabell 11 och 13 i tabellbilagan).

Sammantaget visar resultaten att uppgifterna rörande kostnader är så pass spretiga att en övergripande beskrivning inte enkelt kan göras. Bortfallet är omfattande och varierande, och avgifterna – i den mån de alls rapporterats – avser olika hjälpmedel fördelat på olika avgiftstyper (se ovan). För fler detaljer hänvisas till tabellbilagan och tabell 9-14 för vidare information kring kostnader.

Baserat på utfallet av statistikinsamlingen framkommer ett behov av att se över datainsamlingen rörande kostnader. Dels har det visat sig svårt för vissa uppgiftslämnare att ta fram uppgifterna (vilket också framgår i tabellerna), dels är insamlingen av data vartannat år knappast optimal.

Fortsatta behov av att utveckla hjälpmedelsstatistiken

När det gäller utveckling av hjälpmedelsstatistiken bör det fortsatta behovet av statistikuppgifter kartläggas närmare. Det gäller urvalet av hjälpmedel som redovisningen avser, men även de statistiska definitioner som används. Flera ändringar har genomförts tidigare och sannolikt kan ytterligare förändringar behöva göras. Till exempel så ligger de insamlade uppgifterna om a) *antal förskrivna hjälpmedel* och b) *antal brukare med förskrivning av hjälpmedel* nivåmässigt mycket nära varandra. Det är i dagsläget oklart om det beror på tolkningen av vad som efterfrågas eller om det snarare är kopplat till de verksamhetssystem som hjälpmedelsverksamheterna använder. Det finns åtminstone två alternativa sätt att nyansera statistiken, nämligen att; a) utveckla uppgifter om antingen antal förskrivna hjälpmedel eller antal brukare eller b) övergå från att definiera antal brukare med en hjälpmedelsförskrivning under föregående år, till att helt enkelt avse samtliga brukare oavsett när hjälpmedelsförskrivningen skedde – dvs någon form av ”användarpopulation”. Sammanfattningsvis återstår med andra ord

att bestämma vilken eller vilka av nedanstående mätobjekt som fångar de mest centrala dimensionerna:

- Antal förskrivna hjälpmedelsenheter under statistikåret
- Antal brukare med förskrivning under statistikåret, eller
- Antal brukare som kan anses använda ett hjälpmedel, oavsett när i tiden hjälpmedlet förskrevs

Hjälpmedelsstatistiken behöver hitta lämpliga former för att det på sikt ska finnas underlag för relevanta tidserier med nytta för myndigheten, professionen, forskningen och andra användare.

Utöver behovet av att definiera lämpliga hjälpmedel att beskriva och följa, finns anledning att se över ramen för vilka organisatoriska enheter som erhåller de olika datainsamlingarna. Det är nu flera år sedan denna målpopulation fastställdes och en översyn vore sannolikt på sin plats.

Som redovisats ovan så är de uppgifter som avser kostnader problematiska. Socialstyrelsen har beslutat att tillsvidare pausa kommande insamlingar av uppgifter rörande kostnader, tills dess att det finns en tydlig bild av vilka uppgifter som kan levereras och som dessutom kan anses vara relevanta i sammanhanget. Utgångspunkten är att koncentrera insamlingen till ett mindre antal variabler än vad som idag är fallet. Tanken är också att söka inkorporera dessa årsuppgifter i årsinsamlingen.

Sammanfattning av utvecklingsområden

Hjälpmedelsstatistiken är en relativt nystartad statistikserie.

Erfarenhetsmässigt kan sägas att det som regel tar tid innan en statistikinsamling sätter sig och genererar stabil statistik. De viktigaste utvecklingsområdena framöver är som följer:

- En översyn av målpopulationerna för de olika hjälpmedelsområdena
- Definitioner av insamlingsformaten;
- a) antal förskrivna hjälpmedel
- b) antal brukare med förskrivna hjälpmedel, samt
- c) ett övervägande kring en ”användarpopulation” som en potentiellt relevant uppgift
- Statistiken som avser hjälpmedelskostnader kan inte samlas in enligt nuvarande principer, utan behöver i framtiden koncentreras och anpassas till årsvis insamling

Avslutningsvis finns anledning att återvända till 2024 års publicering av hjälpmedelsstatistiken, där frågan lyftes huruvida inriktningen på statistiken i huvudsak ska vara deskriptiv eller om målet med datainsamlingen på sikt istället är ett hjälpmedelsregister med personuppgifter. Detta skulle kräva att

datainsamlingen på något sätt regleras i lag och det skulle också betyda att statistikområdet harmonieras med utvecklingstendenserna inom Socialstyrelsens andra statistikområden.

Kontakt:

Kursat Tuncer (frågor om statistiken)

Barbro Engdahl (frågor om statistiken)

Daniel Svensson (frågor om register och statistik)

Telefon: 075-247 30 00

E-post: sostat@socialstyrelsen.se

Elisabeth Lagerkrans (sakfrågor)

Telefon: 075-247 30 00

E-post: elisabeth.lagerkrans@socialstyrelsen.se